

Sag C-287/22

Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

3. maj 2022

Forelæggende ret:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Republikken Polen)

Afgørelse af:

24. marts 2022

Sagsøgere:

YQ

RJ

Sagsøgt:

Getin Noble Bank S.A.

Hovedsagens genstand

Påstand om anerkendelse af, at den indgåede aftale om lån med pant i fast ejendom er ugyldig som følge af urimelige vilkår i aftalen og påstand om betaling af et pengebeløb.

Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse

Fortolkning af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbruger aftaler (EFT 1993, L 95, s. 29), artikel 267 TEUF.

Præjudicielt spørgsmål

Er artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 i lyset af effektivitetsprincippet og proportionalitetsprincippet til hinder for en fortolkning

af national lovgivning eller retspraksis, hvorefter en national ret – især under hensyn til pligten for forbrugeren til at afregne med den erhvervsdrivende eller til den erhvervsdrivendes gode økonomiske situation – kan forkaste forbrugers anmodning om at vedtage foreløbige foranstaltninger (af retssikrende karakter til beskyttelse af sagsøgerens krav), som består i at udsætte aftalens gennemførelse på dommen, idet aftalen sandsynligvis vil blive erklæret ugyldig som følge af fjernelse af aftalens urimelige vilkår?

Anførte EU-retlige bestemmelser

Direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbruger aftaler: artikel 6, stk. 1, artikel 7, stk. 1.

EU-Domstolens kendelse af 26. oktober 2016, Ismael Fernandez Oliwa, (C-568/14 – C-570/14, EU:C:2016:828).

Anførte nationale retsforskrifter

Artikel 385¹ i ustawa z 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny (lov af 23. april 1964, den civile lovbog) (Dziennik Ustaw af 2020, pos. 1740), (herefter »den civile lovbog«):

1. Bestemmelser i en forbruger aftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter den pågældendes rettigheder og pligter på en måde, som er i strid med god forretningsskik og groft tilsidesætter forbrugers interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelser, herunder prisen eller vederlaget, hvis de er entydigt formuleret.
2. Såfremt et kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugeren i medfør af stk. 1, forbliver kontrakten i øvrigt bindende for parterne.
3. Kontraktvilkår, hvis indhold forbrugeren ikke har haft nogen reel indflydelse på, anses for ikke individuelt aftalt. Dette gælder navnlig for aftalevilkår, der stammer fra en standardkontrakt, som kontrahenten har foreslået forbrugeren.
4. Bevisbyrden for at kontraktvilkår er blevet individuelt forhandlet hviler på den part, der påberåber sig dette.

Artikel 405

Enhver, der ubegrundet har opnået en formuefordel på en andens bekostning, er forpligtet til at tilbagelevere fordelene i form af naturalier og hvis dette ikke er muligt, at tilbagebetale værdien heraf.

Artikel 410

1. Bestemmelserne i de foregående artikler finder særligt anvendelse på uberettigede ydelser.
2. En ydelse er uberettiget, hvis den, som har opfyldt ydelsen, slet ikke var forpligtet hertil eller ikke var forpligtet over for den person, som opfyldelsen skete til, eller hvis grundlaget for ydelsen er bortfaldet eller hvis det tilsigtede formål med ydelsen ikke er blevet opnået, eller hvis den retshandel, der lå til grund for ydelsen, var ugyldig og ikke blev gyldig, efter ydelsens opfyldelse.

Artikel 189 i ustawa z 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego (lov af 17. november 1964; den civile retsplejelovbog) (Dziennik Ustaw af 2021, pos. 1805), herefter som »den civile retsplejelovbog«:

Sagsøger kan fremsætte anmodning for en ret om at fastslå, at et retsforhold eller en rettighed består eller at et retsforhold eller en rettighed ikke består, når sagsøger har en retlig interesse i det.

Artikel 730¹ i den civile retsplejelovbog:

Stk. 1. Enhver part eller deltager i sagen kan fremsætte anmodning om vedtagelse af retssikrende foranstaltninger, hvis den pågældende sandsynliggør fordringens eksistens og en retlig interesse i at vedtage disse foranstaltninger.

Stk. 2. Den retlige interesse i vedtagelsen af retssikrende foranstaltninger foreligger, når fraværet af foranstaltninger vil gøre det umuligt eller væsentligt besværligt at fuldbyrde en i sagen afsagt retsafgørelse eller på anden måde vil gøre det umuligt eller væsentligt besværligt at opnå et formål med sagen.

Stk. 2¹. Den retlige interesse i at vedtage retssikrende foranstaltninger anses som sandsynliggjort, når den, der anmoder om retssikrende foranstaltninger, er sagsøger, der har nedlagt betalingspåstand i forbindelse med en handelstransaktion, som omhandlet i Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (lov af 8.3.2013 om bekæmpelse af uforholdsmæssigt forsinkede betalinger i handelstransaktioner), såfremt denne transaktions værdi ikke overstiger femoghalvfjerds tusinde polske zloty, det skyldige beløb ikke er blevet betalt og der er gået mindst tre måneder fra betalingsfristens udløb.

Stk. 3. Ved valg af rette retssikrende foranstaltning skal retten tage hensyn til parternes eller deltagernes interesser således, at fordringshaveren sikres en passende retsbeskyttelse, mens debitor ikke belastes uforholdsmæssigt.

Artikel 731 i den civile retsplejelovbog:

Den retssikrende foranstaltning må ikke tilsigte at fyldestgøre fordringen, medmindre andet er fastsat ved lov.

Artikel 755 i den civile retsplejelovbog:

Stk. 1. Hvis genstanden for en retssikrende foranstaltning ikke er en pengefordring, vedtager retten en retssikrende foranstaltning, som efter omstændigheder findes passende, idet de foranstaltninger, der er bestemt til sikring af pengefordringer, ligeledes kan finde anvendelse. Navnlig kan retten bestemme:

- 1) at udforme rettigheder og pligter for sagens parter eller deltagere under sagens behandling,
- 2) at meddele et forbud mod at afsætte genstande eller rettigheder, som er omfattet af sagen,
- 3) at udsætte tvangsfuldbyrdelsen eller enhver anden procedure, der sigter mod at fuldbyrde en retsafgørelse,
- 4) at fastsætte rammer for udøvelse af forældremyndighed over mindreårige børn og udøvelse af ret til samvær med barnet,
- 5) at meddele et påbud om tinglysning af en passende advarsel i tingbogen eller ethvert andet relevant register.

Stk. 2. I sager om krænkelse af personlige rettigheder må en retssikrende foranstaltning, der består af et forbud mod offentliggørelse, kun meddeles, såfremt vigtige samfundsinteresser ikke taler imod det. I en meddelelse af et forbud angiver retten forbuddets varighed, der ikke må overstige et år. Hvis sagen er under retsbehandling kan den berettigede inden udløbet af den periode, som forbuddet er meddelt for, fremsætte anmodning om yderligere forlængelse af det meddelte forbud. Første og andet punktum finder anvendelse. Hvis den berettigede har fremsat anmodning om forlængelse af foranstaltningen, står det meddelte forbud mod offentliggørelse ved magt, indtil der er truffet en endelig afgørelse i forhold til begæringen.

Stk. 2¹. Artikel 731 finder ikke anvendelse, såfremt en retssikrende foranstaltning er nødvendig for at afværge truende skade eller andre følger til ulempe for den berettigede.

Stk. 3. Retten forkynnder over for den forpligtede en kendelse afsagt under et ikke-offentligt retsmøde, hvor den forpligtede påbydes at foretage eller undlade bestemte handlinger eller at undlade at forhindre den berettigede i at foretage bestemte handlinger. Dette gælder ikke ved påbud om udlevering af bestemte genstande, som er i den forpligtedes besiddelse.

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlinger i hovedsagen

- 1 YQ og RJ indgik i 2008 med Getin Noble Bank SA en låneaftale med pant i fast ejendom, der beløb sig til 643.395,63 PLN, indekseret efter schweizisk franc (CHF), således at det lånte beløb var omregnet til CHF efter købskursen fastsat af banken, mens afdrag – beregnet i CHF – skulle erlægges i henhold til salgskursen, som tillige var fastsat af banken. Der blev for sagsøgerne forelagt oplysninger om muligheden for påvirkning i form af rentesats- og valutakursændringer [på det beløb som låntagerne skulle tilbagebetale] opstillet i tabelform, som indeholdt en sammenligning af afdragets størrelser under forudsætning af, at lånebeløbet var 20% højere og i tilfælde af en stigning i valutakursen med 15,6% (hvilket svarede til forskellen mellem den højeste og den laveste valutakurs i løbet af sidste år).
- 2 Sagsøgerne nedlagde i deres stævning påstand om anerkendelse af, at den pågældende aftale var ugyldig, og en betalingspåstand vedrørende et beløb stort PLN 375.042,34 med tillæg af lovbestemte renter for forsinket betaling og sagsomkostninger. Sagsøgerne nedlagde i øvrigt en subsidær påstand for det tilfælde, at det blev fastslået, at omregningsklausulerne var urimelige og aftalen kunne forblive bindende efter disse urimelige klausuler var ophævet. Sagsøgerne anmodede desuden om vedtagelse af retssikrende foranstaltninger i relation til deres påstand om aftalens ugyldighed i form af en bindende afgørelse om parternes gensidige rettigheder og pligter under sagens behandling, således at pligten til at betale afdrag på låneaftalen suspenderes indtil sagens endelige afslutning (a), at sagsøgte meddeles et forbud mod at opsige aftalen (b), samt at sagsøgte meddeles et forbud mod at indberette oplysninger om, at sagsøgte har undladt at betale afdrag til Biuro Informacji Gospodarczej (debitorregistret) indtil sagens afslutning.
- 3 Den sagsøgte bank nedlagde i svarskriftet påstand om frifindelse og rejste formelle indsigelser samt bestred, at aftalens bestemmelser var urimelige. Banken forelagde dokumentation til bekræftelse af lovligheden af disse bestemmelser og anfægtede sagsøgernes stilling som forbrugere. Banken gjorde desuden gældende, at banken var berettiget til at kræve tilbagebetaling af hele det udbetalte lånebeløb og betaling af et vederlag for at stille beløbet til rådighed. For så vidt angår anmodningen om vedtagelse af retssikrende foranstaltninger gjorde sagsøgte gældende, at sagsøgernes krav ikke var blevet sandsynliggjort og var forældet.
- 4 Sagsøgerne har iværksat appel til prøvelse af den afgørelse, der blev afsagt af Sąd Okręgowy w Warszawie den (den regionale domstol i Warszawa) som behandlede sagen i første instans), hvori den ovennævnte anmodning blev forkastet, og har nedlagt påstand om at deres påstande tages til følge i det hele.

De væsentligste argumenter, der anføres af hovedsagens parter

- 5 Under sagens behandling i første instans gjorde sagsøgerne gældende, at låneaftalen indeholdt urimelige aftalevilkår om indeksering af låneløbet efter

udenlandsk valuta, og at det påståede beløb svarede til summen af sagsøgernes indbetalinger og udgjorde en ydelse uberettiget modtaget af sagsøgte. I appelskriftet har sagsøgerne gjort gældende, at de har retlig interesse i at få vedtaget retssikrende foranstaltninger, eftersom det beløb, som banken skulle tilbagebetale til sagsøgerne, steg med hvert afdrag. I relation til anmodningen om vedtagelse af retssikrende foranstaltninger har sagsøgte gjort gældende, at sagsøgernes krav ikke er blevet sandsynliggjort og er forældet. Sagsøgte har desuden forelagt dokumenter til støtte for, at sagsøgte var økonomisk velfunderet.

Kortfattet begrundelse for forelæggelsen

- 6 Til brug for besvarelsen af det præjudicielle spørgsmål har [den forelæggende] ret på grundlag af den nationale lovgivning henvist til, at aftalen ikke kan forblive bindende i sin helhed som en følge af, at aftalen indeholdt urimelige vilkår, som pålagde forbrugeren bl.a. en kursrisiko, hvilket er ensbetydende med aftalens ugyldighed (artikel 385¹ i den civile lovbog), og at hver part til en ugyldig aftale kan kræve tilbagelevering af den modtagne ydelse (artikel 410 i den civile lovbog).
- 7 Hovedsagen behandles inden for rammerne af processuelle bestemmelser, hvis formål er vedtagelsen af retssikrende foranstaltninger, såfremt retten finder parternes påstande sandsynliggjort. Den forelæggende ret har fundet det sandsynliggjort, at de vilkår i aftalen, som sagsøgerne indgik i egenskab af forbrugere, er urimelige, eftersom disse vilkår pålægger forbrugerne kursrisikoen og tillader banken frit at forme valutaspread (disse vilkår svarer til de aftalevilkår der var genstand for sagen C-260/18), at sagsøgerne som led i aftalens udfyldelse har betalt ca. 59% af det udbetalte lånebeløb til den sagsøgte bank, samt at de mellem parterne indgæede tillæg til aftalen ikke har genoprettet de urimelige vilkårs effektivitet.
- 8 Artikel 385¹ i den civile lovbog har gennemført direktiv 93/13 i den polske lovgivning og skal fortolkes således, at der sikres den mest effektive opfyldelse af direktivets mål. Som Domstolen allerede har understreget, skal artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, i princippet skal anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren. Rettens konstatering af, at et sådant vilkår er urimeligt, skal følgelig principielt have den virkning, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det nævnte vilkår, genoprettes. Det følger heraf, at den nationale rets forpligtelse til at tilsidesætte et urimeligt kontraktvilkår, der pålægger betaling af beløb, der viser sig at være uretmæssige, i princippet medfører en dertil svarende pligt til tilbagebetaling af de samme beløb (jf. dom af 21.12.2016, Francisco Gutiérrez Naranjo, i forenede sager C-154/15, C-307/15 og C-308/15, ECLI:EU:C:2016:980, præmisser 61 og 62). Pligten til EU-konform fortolkning omfatter også de nationale processuelle bestemmelser (jf. dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito SA, i sag C-618/10, ECLI:EU:C:2012:349, præmisser 53-57).

- 9 Domstolen har adskillige gange formuleret generelle anbefalinger vedrørende nødvendigheden af at sikre de nationale retter en mulighed for at vedtage foreløbige foranstaltninger med henblik på at sikre den fulde virkning af den retsafgørelse, der skal træffes om eksistensen af de rettigheder, der gøres krav på efter EU-retten (jf. dom af 19.6.1990, Factortame, i sag C-213/89, EU:C:1990:257, præmis 21, dom af 11.1.2001, Siples, i sag C-226/99, EU:C:2001:14, præmis 19, dom af 13.3.2007, Unibet, i sag C-432/05, præmis 67). På grundlag af direktiv 93/13 har Domstolen allerede fremhævet nødvendigheden af adgangen til at iværksætte foreløbige retsmidler, især i tilfælde af, at der er foretaget udlæg i fast ejendom, som er forbrugerens hjem (jf. dom af 10.9.2014, Kusionova, i sag C-34/13, EU:C:2014;2189, præmis 66, dom af 14.3.2013, Aziz, i sag C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 59).
- 10 Imidlertid er foreløbige foranstaltninger af den grundlæggende betydning ikke kun for udsættelsen af tvangsfuldbyrdelse som føres mod forbrugere, men også i tilfælde, hvor forbrugere foretager retshandlinger med henblik på at opnå en retsafgørelse om ugyldighed af visse aftalevilkår (jf. kendelse af 26.10.2016, Ismael Fernandez Oliva, i sag C-568/14 til sag C-570/14, EU:C:2016:828). Domstolen har desuden fremhævet, at en national retlig ordning, hvorefter en national ret ikke har mulighed for at udsætte tvangsfuldbyrdelse indtil retten har mulighed for at undersøge de af forbrugeren rejste indsigelser om aftalevilkårs urimelige karakter, er i strid med bestemmelser i det pågældende direktiv (jf. dom af 26.6.2019, Kuhar, i sag C-407/18, EU:C:1990:257).
- 11 Artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 pålægger dermed den nationale ret pligten til at iværksætte passende foreløbige foranstaltninger – herunder af egen drift – såfremt vedtagelsen af disse foranstaltninger er nødvendig for at sikre den fremtidige afgørelse vedrørende aftalens urimelige vilkår den fulde virkning.
- 12 Det sker dog sjældent i den nationale retspraksis, at forbrugernes anmodninger om vedtagelse af sådanne foreløbige foranstaltninger imødekommes. Nogle af de nationale retter går ud fra, at et anerkendelsessøgsmål (artikel 189 i den civile retsplejelovbog) ikke kan være genstand for tvangsfuldbyrdelse, idet formålet med dette er at få det officielt fastslået, at aftalen indeholder urimelige vilkår eller er ugyldig. En sådan fortolkning synes at se bort fra spørgsmålet om genoprettende virkninger som følge af aftalevilkårets urimelige karakter. En anden opfattelse støttes på artikel 731 i den civile proceslovbog, hvorefter retssikrende foranstaltninger ikke må tilsigte at fyldestgøre fordringen. Ifølge den tredje opfattelse lægges vægt på forbrugerens retlige interesse i at få vedtaget retssikrende foranstaltninger (artikel 730¹, stk. 2, i den civile retsplejelovbog) og uforholdsmæssig belastning af den forpligtede (sagsøgte) (artikel 730¹, stk. 3, i den civile retsplejelovbog). Forudsat at begge parter i en ugyldig aftale om lån med pant i fast ejendom har krav på tilbagelevering af uberettigede ydelser, fremhæver en del af retspraksis, at også forbrugeren i princippet er forpligtet til at tilbagebetale den udnyttede kapital.

- 13 Såfremt en aftale om lån med pant i fast ejendom formentlig vil blive erklæret ugyldig, er det allerede på et tidligt stadium af sagen nødvendigt at vedtage passende foreløbige forholdsregler (såsom suspenderingen af den af aftalen fremgående pligt til at betale afdrag indtil sagens afslutning) for at sikre den fremtidige afgørelses fulde virkning. I modsat fald ville opnåelsen af de genoprettende virkninger bringes i fare, og som resultat heraf ville direktivets effektive virkning også blive bragt i fare. Den mest udbredte adfærd blandt forbrugerne er, at de forbruger, der anlægger mod banken et civilt søgsmål med påstand om anerkendelse af, at en låneaftale med pant i fast ejendom er ugyldig, og med påstand betaling af et passende beløb med henblik på at afvikle en sådan ugyldig aftale, fortsætter med at afdrage på lånet med de af banken opkrævede beløb. Derfor er det allerede i begyndelsen af en sådan retssag nødvendigt med en fastgørelse (fastfrysning) af parternes retlige og faktiske situation, eftersom forbrugernes yderligere betaling af afdrag vil medføre, at den endelige afgørelse vil være ineffektiv. I modsat fald ville sagsøgerne (forbrugerne) hver måned (efter betaling af hvert afdrag) skulle udvide deres påstand tilsvarende, hvilket ville være besværligt og medvirke til urimeligt lang sagsbehandlingstid.
- 14 En sådan udvikling ville straffe forbrugeren i højere grad end den erhvervsdrivende, hvilket ifølge den forelæggende ret ville undergrave effektiviteten af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13. Denne udvikling ville ikke fuldt ud genoprette en reel balance mellem parternes rettigheder og pligter, idet det ville være forbrugeren (og ikke den erhvervsdrivende), der – med henblik på at søge beskyttelse af sine rettigheder – ville være nødsaget til at anvende yderligere økonomiske midler og tid til at iværksætte en ny retsbehandling.
- 15 Ifølge den forelæggende ret kræver artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 i lyset af effektivitetsprincippet og kravet om at genindføre en reel balance mellem parternes rettigheder og forpligtelser, at den nationale ret – i tilfælde af, at forbrugeren anlægger en sag mod en erhvervsdrivende (bank) med påstand om, at det fastslås, at vilkår i en aftale om lån med pant i fast ejendom er urimelige, og som konsekvens heraf også at fastslå aftalens ugyldighed, og hvis formål i øvrigt er at få tilbagebetalt de af forbrugeren betalte afdrag i henhold til den ugyldige aftale (genoprettelse) – iværksætter alle nødvendige foranstaltninger (herunder af midlertidig karakter), som kan garantere, at denne sag fører til en endelig regulering af retsforholdet mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende. Formålet med denne retssag skal være at drage samtlige retsfølger, som direktiv 93/13 foreskriver i forbindelse med konstateringen af, at et aftalevilkår er urimeligt, herunder de fulde og endelige genoprettende virkninger, uden at forbrugeren er nødsaget til at iværksætte en ny retssag.
- 16 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at en sådan foreløbig forholdsregel skal gå ud på at fastholde parternes retlige og faktiske situation som fandtes på tidspunktet for sagsanlægget, navnlig ved en suspendering – indtil sagens afslutning – af pligten til at betale afdrag i henhold til aftalen om lån med pant i fast ejendom, som indeholder urimelige vilkår.

- 17 Henset til ovennævnte betragtninger foreslår Sąd Okręgowy w Warszawie den (den regionale domstol i Warszawa), at det forelagte præjudicielle spørgsmål besvares således, at fortolkningen af de nationale retsbestemmelser og retspraksis i en situation som den i hovedsagen foreliggende ikke skal gøre det muligt for en national ret ikke at tage forbrugerens anmodning om iværksættelse foreløbige foranstaltninger til følge, hvorved gennemførelsen af en aftale i sager som den i hovedsagen foreliggende suspenderes.

ARBEJDSDOKUMENT